

УДК 378.4:61(477.85)(09)БДМУ

**Тарас БОЙЧУК,
Антоній МОЙСЕЙ**

ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет», Чернівці (Україна)

**Taras BOYCHUK,
Antoni MOYSEY**

Higher State Educational Establishment
of Ukraine «Bukovinian State Medical University»
Chernivtsi (Ukraine)
rector@bsmu.edu.ua
antoniimoisei@bsmu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5295-2271

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1944–1954 РР.**

**STRUCTURE OF SCIENCE RESEARCH IN
CHERNIVTSI STATE MEDICAL INSTITUTE
(1944-1954 YEARS).**

Ключевые слова: Черновицкий государственный медицинский институт, научно-исследовательская работа, научный потенциал, проблемная комиссия, профессорско-преподавательский состав, аспирантура, клиническая ординатура, студенческое научное общество, научная библиотека.

Бойчук Тарас, Мойсей Антоний. Организация научной деятельности Черновицкого государственного медицинского института в 1944–1954 гг.

В статье отражена история организации научно-исследовательской работы Черновицкого государственного медицинского университета в 1944–1954 гг., в частности рассмотрены вопросы относительно формирования первых проблемных комиссий, порядка утверждения комплексных научных тем кафедр, планирования и защиты диссертационных работ, издания первых монографий и институтских сборников научных работ, основания и деятельности студенческого научного общества, закрепления за кафедрами аспирантов и клинических ординаторов, расширения материальной базы и фонда библиотеки ЧГМИ.

Вступ. Буковинський державний медичний університет пройшов довгий і складний шлях від інституту й академії до університету. Цей часовий відрізок позначений вагомими досягненнями його співробітників у різних галузях медицини.

Здобутки професорсько-викладацького складу навчального закладу стали яскравими сторінками історії розвитку медичної науки в Україні. Насамперед це стосується періоду становлення наукових шкіл та визначення напрямку їх експериментальних досліджень, які й донині посідають чільне місце в магістральному тренді розвитку вітчизняної медичної науки. За більш ніж 70-річний період декілька поколінь викладачів – науковців, клініцистів, талановитих студентів примножили славу своєї Alma mater, забезпечивши університетові лідерські позиції серед вищих медичних закладів України.

Одним з найцінніших надбань університету, його золотим фондом є наукові школи, більшість з яких почала формуватись ще в 1940–1950-х рр., тобто у перші роки його існування. Наразі плідно функціонують наукові школи з терапії, психіатрії, неврології, офтальмології, гістології, патологічної анатомії, що пов'язані з іменами таких вчених, як: С.М. Савенко, В.А. Тригер, Б.Л. Радзіховський, Н.М. Шінкерман, Н.Б. Щупак, Г.Ю. Маліс, І.А. Шевчук та ін.

Результати історіографічного огляду літератури засвідчують необхідність доповнити попередні дослідження цього часового відрізка в зазначеному тема-

тичному аспекті даними, знайденими в нових архівних матеріалах та інших джерелах. Мета роботи – продовжити цикл авторських статей з історії розвитку БДМУ (Чернівецького державного медичного інституту, Буковинської державної медичної академії)¹, проаналізувати діяльність навчального закладу щодо організації наукової роботи в 1944–1954 рр.

Основна частина. Постанову про відкриття у м. Чернівцях медичного інституту (№ 1360 РНК УРСР «Про відновлення роботи 2-го Київського медичного інституту») підписано 20 жовтня 1944 р. М. Хрущовим. Новостворений навчальний заклад наприкінці листопада 1944 р. (після завершення набору студентів на I курс, укомплектування його кадрами) було перейменовано у «Чернівецький державний медичний інститут», а для засвідчення офіційних документів видано нову печатку. На той час у виші навчалось 357 студентів, а перший професорсько-викладацький налічував 144 особи, з-поміж яких – 5 професорів, 5 доцентів, 18 кандидатів наук, що стали інтелектуальною основою перших теоретичних і клінічних кафедр. В. о. директора Чернівецького державного медичного інституту призначено Є.І. Кефелі, який у жовтні 1941 р. та листопаді 1943 р. виконував обов'язки директора I Київського медичного інституту.

Колектив інституту активно включився в педагогічну, науково-дослідну та лікувальну роботу, що дало позитивні результати: через 10 років у ВНЗ було

вже 17 професорів і докторів наук, 27 доцентів та 37 кандидатів наук, а кількість студентів перевищила 1200 осіб. Інститут запрацював як освітній, науковий, лікувальний і культурний осередок області.

Варто зазначити, що навчальний заклад створювався в тяжкі повоєнні часи, у вкрай несприятливих епідемічних, кліматичних і побутових умовах. Крім того, на організацію професійної діяльності його викладачів негативно впливала партійна ідеологія, що насаджувалась тотально: не тільки під час викладання суспільно-гуманітарних дисциплін, а й у межах фахових і медико-біологічних наук.

У перші роки діяльності Інституту були серйозні проблеми щодо опалювання навчальних приміщень, їх водозабезпечення, електропостачання, з а також доставки хліба. Згодом директор О.Д. Юхимець відновлював у пам'яті картину тих днів: *«Лекційні зали, лабораторії, гуртожитки були настільки бідно обладнані, що студентам не було на чому сидіти. Табуретки, звичайні дошки, укладені на підставках з цегли чи табуреток були звичайним явищем. На кафедрі гістології в перші роки роботи не вистачало звичайних табуреток, було всього 2 мікроскопи, один набір гістологічних препаратів, один мікроскоп приходився на 50–60 студентів, і щоб подивитись препарат, необхідно було стояти в черзі. Аналогічна обстановка була і на кафедрах нормальної та патологічної анатомії, оперативної хірургії і топографічної анатомії та на інших кафедрах ...»*. Рядки настінної газети 1964 р., написані випускниками 1949 року передають умови роботи цього часу на кафедрі оперативної хірургії й оперативної анатомії: *«Нетоплена, напівтемна кімната, що служила колись каплицею, слугувала одночасно аудиторією та секційним залом. Зі стін докірливим поглядом спостерігали лики святих, стеля зображувала зоряне небо, і на цьому священному тлі вимальовувалась прозаїчна фігура проф. Гуляницького в шубі та довгій овечій шапці»*².

У перші роки своєї діяльності інститут розташо-

вувався в приміщеннях чотирьох будівель: на Театральній площі, 5 (нині центральний корпус БДМУ на Театральній площі), колишньої стоматологічної, а пізніше очної лікарні по вул. Балмаша, 3 (сьогодні це морфологічний корпус по вул. Ризькій, 3), колишнього гуртожитку учнів школи «Ion Nistor» по вул. Т. Масарика, 2 (сьогодні це теоретичний корпус по вул. Богомольця, 2) та по вул. О. Кобилянської, 42. Кількість кафедр варіювало від 32 до 34. Клінічними базами ВНЗ були: обласна і міська лікарні, обласна дитяча лікарня, психіатрична лікарня, пологовий будинок, госпіталь інвалідів Великої Вітчизняної війни, туберкульозна лікарня, залізнична лікарня, перша і друга міські поліклініки та диспансери.

Зазначені роки – це період остаточного укомплектування першого професорсько-викладацького складу ЧДМІ, до якого входили: Ф.А. Баштан, М.Г. Безюк, М.К. Венцківський, Г.А. Водатурський, З.Н. Гржебін, Ф.М. Гуляницький, В.А. Ельберг, С.П. Закривидорога, Л.Н. Заманський, М.М. Зотін, Г.П. Каліна, А.В. Кірілічева, Б.І. Кранцфельд, Е.Р. Кратінова, Д.Г.Крічін, С.К. Лобинцев, О.Ю. Мангейм, М.І. Михалойц, М.П. Новіков, Б.К. Осіпов, М.Д. Пекарський, Б.Л. Радзіховський, М.Ю. Рапопорт, Б.Б. Роднянський, С.М. Савенко, Я.П. Склярів, Н.П. Татаренко, Л.Б. Теодор, В.А. Трігер, О.О. Троїцький, І.Г. Федоров, О.М. Федорович, К.Д. Філатова, Є.Р. Цитрицький, Д.С. Четвертак, І.А.Шевчук, Н.М. Шінкерман, Н.Б. Щупак та ін.

Станом на 1 січня 1955 р. у ЧДМІ було 17 докторів наук, професорів: Ф.А. Баштан, С.П. Закривидорога, З.Н. Гржебін, Г.П. Каліна, Я.Д. Кіршенблат, Г.Ю. Маліс, О.Ю. Мангейм, В.С. Нікітський, В.В. Попов, Б.Л. Радзіховський, С.М. Савенко, Л.Б. Теодор, В.А. Трігер, О.М. Федорович, Є.Р. Цитрицький, Д.С. Четвертак, Н.Б. Щупак³ (див. табл. № 1).

Таблиця № 1

Професорсько-викладацький склад ЧДМІ в 1944–1954 рр.

Навчальні роки	Професори, доктори наук	Доценти	Асистенти, викладачі (кандидати наук)	Асистенти, викладачі (без наук. ступеня)	Всього
1944–1945	5	5	18	116	144
1945–1946	7	6	15	148	176
1946–1947	11	7	24	124	166
1947–1948	13	11	27	83	134
1948–1949	14	9	30	82	135
1949–1950	14	10	33	79	136
1950–1951	14	12	35	75	136
1951–1952	14	15	40	62	131
1952–1953	14	20	41	72	147
1953–1954	15	21	40	89	165
1954–1955	17	27	37	70	151

Варто зазначити, що перший професорсько-викладацький склад інституту формували видатні науковці, викладачі зі стажем, клініцисти з провідних вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, медичних установ *Росії, Білоруської РСР, Молдавської РСР, Азербайджанської РСР, Казахської РСР, Киргизької РСР, Дагестанської АРСР, Таджикицької РСР, Узбекицької РСР і Української РСР*. Частина цих науково-педагогічних працівників отримала професійний досвід у *Франції, Німеччині, Польщі*. Деяких з них за сумлінну багатолітню працю було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, «Знаком пошани», знаком «Відмінник охорони здоров'я», вони стали фундаторами наукових шкіл Чернівецького державного медичного інституту.

Незважаючи на позитивні зрушення, у перші роки організації Інституту робота з укомплектування кафедр професорсько-викладацькими кадрами проводилася вкрай повільно. Найбільшою проблемою була недостатня кількість професорів – постійних завідувачів кафедр.

Кафедри починали свою роботу з нуля: зі створення лабораторій, музеїв, загальноінститутської та кафедральних бібліотек, впорядкування архівів. Їм бракувало приміщень. Також вони були недостатньо забезпечені навчальною літературою та методичними матеріалами, не мали й належного обладнання.

У 1946–1954 рр. матеріально-технічні бази кафедр дещо покращилися й вони почали активну наукову роботу. Так, на кафедрі госпітальної терапії організовано лабораторію з дослідження крові; на кафедрі нормальної фізіології виготовлено вівісекційні столи і станки для проведення дослідів на собаках; на кафедрі психіатрії організовано лабораторію вищої нервової діяльності, де широко застосовувалася терапія сном, гіпнотерапія⁴; на кафедрі факультетської терапії у 1945–1954 рр. було обладнано 13 лабораторій та кабінетів для проведення науково-дослідної роботи: клінічну лабораторію (1945), рентгенотерапевтичний кабінет (1945), рентгенодіагностичний кабінет (1946), біохімічну лабораторію (1948), фізіотерапевтичний кабінет (1949), кабінет ректороманоскопії (1950), кабінет кисневої терапії (1952), електрокардіографічний кабінет (1952), кабінет основного обміну (1952), кабінет функціональної діагностики (1954), гастроскопічний кабінет (1954), лабораторію радіоактивних ізотопів (1954), кабінет для роботи з лічильником для радіоактивних ізотопів (1954)⁵; на кафедрі нормальної анатомії організовано музей, який у 1946–1947 рр. розміщувався у двох кімнатах і мав п'ять відділів (остеології, синдесмології, міології, ангіоневрології, спланхології)⁶.

На підставі проведеного аналізу звітів кафедр за цей період, можна зробити висновок про те, що підрозділи інституту вже мали той необхідний мінімум, який дозволяв їм самостійно та, основне, якісно виконувати наукову роботу.

Отже, 1945 був роком організації та становлення наукової роботи інституту. Низка кафедр зробила перші кроки в самостійній науковій діяльності. Решта ж кафедр звітувала про ті науково-дослідні робо-

ти, що були розпочаті їхніми співробітниками в інших інститутах та продовжені у ЧДМІ. Наприклад, під час I наукової сесії ЧДМІ, яка відбулася 20–21 липня 1945 р., було заслухано 17 доповідей, з яких 5 доповідей представляли результати клінічних спостережень проведених в інституті, як-от: проф. Федорович О.М. (кафедра педіатрії) – «Копрологічне обстеження дітей для вивчення топографічних особливостей інфекції за даними дитячої лікарні м. Чернівці»; асист. Сергеева (кафедра педіатрії) – «Глистяні інвазії у дітей за даними дитячих лікарень м. Чернівці»; асист. Федотьева К.С. (кафедра педіатрії) «Лямбліоз у дітей за даними клініки дитячих хвороб ЧДМІ»; доц. Безюк М.Г. (кафедра венеричних хвороб) – «Венеричні захворювання в Чернівецькій області за даними клініки ЧДМІ»; асист. Савіних І.І. (кафедра факультетської хірургії) – «Гангрена після висипного тифу за даними обласної клінічної лікарні».

На II науковій сесії ЧДМІ, проведеній 9 грудня 1945 р., кількість доповідей (у відсотковому співвідношенні), що базувались на місцевому матеріалі, зростає (5 з 10). З-поміж них потрібно відзначити оригінальні роботи, в яких запропоновано нові методи хірургічного втручання: проф. Михалойц М.І. (кафедра отолярингології) «Новий хірургічний метод лікування синехій порожнини носа (м'яких)»; професор Цитрицький Є.Р. (кафедра факультетської хірургії) – «Транслакунарний доступ до судин малого тазу»; піднімалися маловивчені питання в медицині: доц. Філатова К.Д. (кафедра нормальної анатомії) – «Макро-мікроскопія хрящового остова бронхів»; проф. Венцківський М.К. (кафедра акушерства та гінекології) – «До питання про переважаючих шляхах розповсюдження рака шейки матки» та ін.

У 1945–1946 н. р. конференції організовували й окремі кафедри. Крім того багато співробітників інституту доповідали на засіданнях пленуму та секцій Чернівецького медичного товариства, а також на всеукраїнських з'їздах (наприклад, педіатрів – у Києві, біохіміків і фізіологів – у Львові та ін.).

Проте низка чинників ускладнювала виконання наукового плану: брак обладнання, віваріїв, а як наслідок складність експериментування над тваринами. Та особливо позначався брак наукової літератури. Це підтверджується джерельними даними про планування науково-дослідної роботи на кафедрі біології у 1945 р., як-от: зібрати колекцію комах та хребетних тварин, приготувати нові препарати (Vermes, Mollusca, Crustacea та ін.), мікропрепарати та експонати з паразитології, виготовити не менше 10 скелетів, чучел птахів та ссавців, таблиці з курсу «Загальна біологія» (за допомогою студентів – активних членів студент. наукового гуртка кафедри)⁷.

Варто зазначити, що в 1945 р. у ЧДМІ точилася дискусія щодо визначення загальної (провідної) тематики НДР закладу, в руслі якої обирали б теми кафедр. В основному вона велася на засіданнях ради професорів, з-поміж яких були прихильники питання вивчення зобної ендемії в Чернівецькій області. Їхні опоненти категорично виступали проти вибору однієї теми, наголошуючи на тому, що ЧДМІ не є науково-

дослідним інститутом, де одна проблема є обов'язковою для всіх кафедр. Таким чином, погляди науковців щодо цього питання розділилися. У результаті деякі кафедри обрали теми пов'язані з дослідженням ендемічного зоба. Зокрема, було виконано науково-дослідні роботи в руслі цієї тематики: «Стан венозної системи при зобі», «Венозний тиск у хворих на зоб», «Швидкість (час) кровообігу у хворих на зоб» (кафедра діагностики з окремою патологією); «Ендемічний зоб у Чернівецькій області», «Вплив гіпофіза хворого на ендемічний зоб на щитовидну залозу. Експериментальне дослідження», «Патоморфологія ендемічного зоба в Чернівецькій області», «Вміст крові в щитовидній залозі хворого на ендемічний зоб за даними Чернівецької області», «Гематологічні дані при ендемічному зобі залежно від його форм у Чернівецькій області» (кафедра факультетської хірургії)⁸. Деякі кафедри присвятили цій проблематиці не одну тему, наприклад: «Психопатологічні особливості осіб, що страждають на ендемічний зоб» (одна з 3-х тем кафедри психіатрії), «Патоморфологія ендемічного зоба на Буковині» (одна з 5-ти тем кафедри патологічної анатомії), "Розвиток та іннервація щитовидної залози" (пізніше тему змінено на «Морфологія ендемічного зоба в Чернівецькій області») (одна з 4-х тем кафедри гістології), «Захворюваність на паразитарні тифи серед хворих на зоб» та «Зростання імунітету при вакцинації хворих на зоб» (дві з 4-х тем кафедри мікробіології), «Ендемічний зоб Північної Буковини та його хірургічне лікування» (одна із 7-и тем кафедри загальної хірургії) та ін.

Були кафедри, які розробляли теми присвячені водночас трьом і більше загальноінститутським проблемам. Наприклад, кафедра нервових хвороб займалась насамперед дослідженням «Сифілісу нервової системи» (теми: «Ураження нервової системи при первинному сифілісі», «Ранні сифілітичні менінгіти» – обидві розроблялися проф. С.М. Савенко); проте виконувала й тему в руслі тематики ендемічного зоба (тема: «Патогістологічні зміни нервової системи»); а також в аспекті досліджень нейроінфекцій (теми: «До проблеми енцефаломієліту», «Первинні енцефаломієліти»)⁹.

Більшість кафедр виконувала НДР не пов'язані з дослідженням проблем зоба. На 1945 р. було затверджено такі теми: «Фауна Північної Буковини», «Рептилії Чернівецької області», «Біологічні особливості розмноження місцевих видів хвостатих амфібій» (кафедра загальної біології), «Родопоміч у Північній Буковині» (кафедра організації охорони здоров'я), «Клініко-психопатологічні особливості симптоматичних психозів», «Пізнні наслідки закритих травм черепа» (кафедра психіатрії), «Епідеміологія Чернівецької області» (Д.С. Ловля, А.Г. Сомова), «Підвищення імунітету при вакцинації у хворих на сифіліс» (кафедра мікробіології), «До питання про шляхи поширення рака шийки матки», «Гормональне перевантаження у вагітних самиць кролів», «Взаємовідносини між гормональною секрецією і мінеральним обміном у вагітних, породіллі і родильниць», «До питання вживання граміцидину в акушер-

сько-гінекологічній практиці», «Віддалені наслідки оперативного лікування рака шийки матки», «Пеніцилін при септичних післяродових і післяабортних захворюваннях» (кафедра акушерства і гінекології), «Патоморфологія раневих артритів», «Патологічна анатомія травматичної хвороби спинного мозку», «Морфологічні зміни у судинах середнього і великого калібру при висипному тифі», «Морфологічні зміни в судинній системі при скарлатині» (кафедра патологічної анатомії), «Розвиток іннервації серця», «Розвиток та іннервація мигдалин» (кафедра гістології), «До питання про оперативний доступ до локалізованих легеневиких захворювань з урахуванням чотирьох сегментів анатомії легені», «Лікування залишкових порожнин і бронхіальних свищів після вогнепальних проникаючих поранень грудної клітки», «Сліпі поранення серця і серцевої сорочки», «Клініка і лікування залишкових явищ після вогнепальних пошкоджень довгих трубчастих кісток», «До питання про лікування тривалих незаживаючих виразок після травми», «Гангрена нижніх кінцівок після висипного тифу та її лікування» (кафедра загальної хірургії), «Історико-філософські погляди О. Кобилянської», «60-ті рр. у спогадах М.А. Антоновича» (кафедра марксизму-ленінізму) та ін¹⁰.

Науково-дослідні роботи виконували і клініки при ЧДМІ. Так, на 1945–1946 рр. працівники отоларингологічної клініки запланували такі теми науково-дослідної роботи: «Динаміка процесу об'ємної латералізації придаткових порожнин носа», «Стан придаткових порожнин носа у хворих на туберкульоз за секційним матеріалом», «Антропометрична характеристика черепів вушних хворих ЛОР-клініки ЧДМІ», «Випадок ангіоми нижньої носової раковини», «Лікування незаживаючих завушних трофічних виразок парафіновим пломбуванням», «Казуїстика травм гортані і глотки», «Лікування вушних суб'єктивних шумів антиневротичної етіології» та ін¹¹.

Проблема вибору наукової тематики існувала в усій системі охорони здоров'я. Про це свідчить план наукової роботи, затверджений Міністерством охорони здоров'я у січні 1946 р.: кількість тем – 46 та окремо затверджена проблема «Ендемічний зоб на Буковині», яка містила ще 16 тем (всього 62 теми). Основні з них: ендемічний зоб на Буковині, гормональна секреція, відновлювальна післявоєнна хірургія, регенерація, охорона материнства і дитинства, рак, сифіліс, гонорея, нейроінфекції, лікування хвороб вуха, горла, носа, синтез сульфідину та ін. До плану наукової роботи інституту на п'ятирічку 1946–1950 рр. уведено 155 тем, які розподілено з-поміж 9-ти проблем. Важливим є той факт, що 5-річний план передбачав написання та захист 62 дисертаційних робіт (16 докторських та 46 кандидатських)¹². У протоколі № 14 засідання вченої ради ЧДМІ від 30.10.1946 р. міститься цікава інформація – звіт проф. В.А. Ельберга про свій виступ на засіданні колегії МОЗ з питання затвердження плану наукових робіт медичних вишів. Він як представник інституту запропонував 200 наукових тем, розділених на 9 проблем. У той період, коли тоталітарна система вимагала зменшити різноманітність, ця пропозиція викликала дис-

кусії. Під час обговорення ЧДМІ згадувався в негативному плані, як такий, що «намагаються великою шапкою проблеми прикрити теми, які не належать до тієї проблеми». У своєму слові на колегії проф. В.А. Ельберг наголосив на тому, що «інститут має сміливість представити 68 дисертацій і 200 тем для ґрунтовної розробки. Можливо, це і багато, проте є свідчення про ті життєві сили, які є в Чернівецькому інституті і що інститут ці зобов'язання виконає». Відповідь на критику полягала також у ключі голосних надзобов'язань. Думки на колегії розділилися, оскільки на той час не було чітко сформульованої думки про кількісні параметри наукових тем. У результаті дискусії план ЧДМІ був прийнятий комісією, кількість тем дещо скорочено.

На цьому ж засіданні вченої ради ЧДМІ було затверджено 9 проблемних комісій (голови: Є.Р. Цитрицький, В.А. Ельберг, С.П. Закривидорога, О.Ю. Мангейм, Б.П. Александровський, І.Г. Федоров, М.К. Венцківський, Н.М. Шінкерман і С.К. Лобинцев) та склад редколегії для видання наукових праць інституту (Д.С. Ловля, О.Ю. Мангейм, В.А. Ельберг, М.К. Венцківський, І.Г. Федоров, Н.П. Татаренко, М.І. Михалойц, С.М. Савенко, С.К. Лобинцев, Н.М. Шінкерман)¹.

Зі звіту ЧДМІ Міністерству охорони здоров'я про науково-дослідну діяльність за 1947 р. дізнаємось про те, що загальний план інституту разом з перехідними темами вмщував 120 тем, на 1948 р. – 47 тем. Науковий план включав таку проблематику: «Вивчення ендемічного зобу в Північній Буковині» – 10 тем; «Венеризм в Північній Буковині» – 4 теми; «Нові методи діагностики, терапії і профілактики» – 21 тема; «Питання регуляції життєвих процесів» – 22 теми; «Питання охорони материнства і дитинства» – 8 тем; «Патогенез пухлин» – 6 тем; «Санітарні наслідки війни» – 16 тем; «Позапроблемні питання» – 6 тем. З-поміж цих тем 32 мали теоретичне та експериментальне спрямування й розроблялися силами кількох кафедр (12 – з терміном виконання у 1947 р.); 40 – теоретичними та експериментальними дослідженнями загальнонаукового характеру (23 – з терміном виконання у 1947 р.); 48 – дисертаційними темами (12 – з терміном виконання у 1947 р.). У 1947 р. відсоток виконаних робіт склав 45 %. Причинами невиконання плану були: 1) недостатньо продумана наукова тематика у зв'язку з чим бракувало об'єктивних

причин для їхнього виконання (апаратури, реактивів); 2) велика кількість запланованих дисертацій і надто жорсткі терміни для їх виконання, проте кафедрами виконано близько 30 незапланованих наукових робіт¹³. Тобто, великий обсяг наукових досліджень був надскладним, план переоцінював реальні можливості інституту, який не мав статусу науково-дослідного.

Подібна тенденція прослідковувалася і в наступні роки. На 1951 р. ЧДМІ запланував 67 тем, з яких 30 тем з терміном виконання у 1951 р. Темі розподілені за такими проблемами: 1. Ендемічний зоб (11 тем); 2. Епідеміологія, мікробіологія і окрема патологія інфекцій (14 тем); 3. Кортико-вісцеральна патологія (12 тем); 4. Серцево-судинна патологія (7 тем); 5. Позапроблемні теми (9 тем); 6. Планування дисертацій (14 тем). Проблема «Ендемічний зоб» була провідною в науковій тематиці ЧДМІ, в її розробці брало участь 9 кафедр. Дві роботи присвячені кровообігу та іннервації щитовидної залози в нормі і патології, 4 теми – серцево-судинній системі і морфології крові при зобі, 3 теми – клініці зоба, 2 теми – впливу зоба на дітородні функції жінок та на вагітність, 1 тема – профілактиці і лікуванню зоба. До числа тем з цієї проблематики 2 додалося також 2 кандидатські дисертації¹⁴. Така тенденція має місце й у 1953 р. – 98 тем (з них 25 з терміном виконання у 1953 р.), та 1954 р. – 104 теми (з них 47 – з терміном виконання у 1953 р.)².

Щодо плану дисертаційних робіт, явно завищеного, за першу п'ятирічку він був виконаний на 50 %. Варто нагадати, що першим співробітником ЧДМІ, який захистив докторську дисертацію був завкафедри хірургії Т.М. Гуляницький («До хірургічного лікування виразкової хвороби шлунка», захищена у 1946 р. у Горьківському медінституті). У 1947 р. було захищено 2 докторських (Є.Р. Цитрицький, Н.П. Татаренко) та 6 кандидатських дисертацій; у 1948 р. – 5 кандидатських дисертацій; у 1949 р. – 3 кандидатських; у 1950 р. – 2 докторські (Я.П. Склярів, Д.С. Четвертак) та 3 кандидатських; у 1951 р. – 12 кандидатських; у 1952 р. – 1 докторська (К.Д. Філатова) та 8 кандидатських; у 1953 р. – 1 докторська (Ф.А. Баштан) та 6 кандидатських; у 1954 р. – 2 докторських (І.В. Семенов, В.В. Попов) та 13 кандидатських. Таким чином спостерігається позитивна динаміка росту кількості захищених дисертаційних робіт (див. табл. № 2).

Таблиця 2

Тематика дисертаційних робіт, захищених професорсько-викладацьким складом ЧДМІ за перші 10 років його діяльності (1944-1954 рр.)

№	ПІБ, посада дисертанта	Тематика дисертаційних робіт	Установа, в якій захищена робота	Рік
1.	Гуляницький Т.М., завкафедри загальної хірургії	«До хірургічного лікування виразкової хвороби» (докторська дисертація)	Горьківський медінститут	1946
2.	Цитрицький Є.Р. завкафедри факультетської хірургії	«Вогнепальні інтрацеребральні абсцеси» (докторська дисертація) ³	немає даних	1947

3.	Татаренко Н.П., завкафедри психіатрії	«До психопатології фантомних явищ у свіже ампутованих» (докторська дисертація)	Харківський медінститут	- // -
4.	Тіханович І.Ф., асист. кафедри очних хвороб	«Око і вагітність» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
5.	Лубенський, асист. кафедри акушерства і гінекології	«Взаємовідносини між гормональною секрецією і мінеральним обміном у вагітних, роділлі та породіллі» (кандидатська дисертація)	Харківський медінститут	- // -
6.	Рибалкін П.Е., асист. кафедри загальної хірургії	«Ендемічний зуб у Північній Буковині» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдосконалення лікарів (Москва)	- // -
7.	Епельман М.Д., асист. кафедри нервових хвороб	«Неврологія висипного тифу» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
8.	Рузінова Ю.Г., асист. кафедри нервових хвороб	«Первинні розсіяні енцефаломієліти» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
9.	Пекарський М.Д., завкафедри інфекційних хвороб	«Клініка туляремії» (кандидатська дисертація)	Академія наук СРСР	- // -
10.	Дорошкєвич, асист. кафедри факультетської хірургії	«Напівколомідна емульсія при лікуванні гнійних ран» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдос- коналення лі- карів (Москва)	1948
11.	Бзинко, асист. кафедри загальної хірургії	«Клініка ендартеріїтів при висипному тифі» (кандидатська дисертація)	Горьківський медінститут	- // -
12.	Кудрявцев, асист. кафедри загальної хірургії	«Лікування хронічних остеомієлітів» (кандидатська дисертація)	Горьківський медінститут	- // -
13.	Фішер Г.Г., асист. кафедри но- рмальної анатомії	«До питання про клініку та лікування травматичного пневмотораксу» (кандидатська дисертація)	Одеський медінститут	- // -
14.	Сівер П.Я., доцент кафедри біохімії	«Фазові співвідношення сірки у змішаних бінарних органічних розчинах» (кандидатська дисертація)	Московський фізико-хіміч- ний інститут ім. Л. Карпова	- // -
15.	Ловля Д.С., директор ЧДМІ	«Медико-санітарні організації у боротьбі за ліквіда- цію висипного тифу у Чкаловській, Харківській та Чернівецькій областях у роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. та післявоєнні роки» (кандидатська дисертація)	Київський ме- дінститут	1949
16.	Авербух С.Л., асист. кафедри очних хвороб	«Клінічні спостереження над лікувальною дією суб- кон'юнктивальних імплантацій кетгута при туберку- льозних та скрофульозних захворювань ока» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
17.	Гордієнко В.І., асист. кафедри госпіт. хірургії	«Діагностичне значення досліджень суглобової ріди- ни при травматичних пошкодженнях колінного суглобу» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
18.	Склярів Я.П., завкафедри фізіології	«Матеріали до аналізу секреторних функцій шлунко- вих залоз при тривалому їх збудженні» (докторська дисертація)	Київський медінститут	1950
19.	Четвертак Д.С., завкафедри патофізіології	«Роль центральної нервової системи в механізмах гемотрансфузійних реакцій» (докторська дисертація)	Казахський медінститут	- // -

20.	Аношкін Т.А., асист. кафедри нормальної анатомії	«Анатомо-топографічне обґрунтування закономірностей розповсюдження гнійних запальних процесів при травматичному пошкодженні променево-зап'ясткового суглобу» (кандидатська дисертація)	Дніпропетровський медінститут	- // -
21.	Гудзенко П.Н., доц. кафедри педіатрії	«Хронічна дизентерія» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
22.	Любовська П.І., асист. кафедри патологічної фізіології	«Обмін глутатіона і цукру між кров'ю і тканинами при збудженні та гальмуванні нервової системи» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
23.	Дорошкевич А.Н., асист. кафедри мікробіології	«Мінливість мікробів дизентерійної групи» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдосконалення лікарів (Москва)	1951
24.	Рибас І.І., доц. кафедри мікробіології	«Класифікація та мінливість бактерій мишачого тифу» (кандидатська дисертація)	Дніпропетров. медінститут	- // -
25.	Шевчук І.А., завкафедри гістології	«Вікові особливості гістологічної побудови підшлункової залози людини» (кандидатська дисертація)	немає даних	- // -
26.	Василенко А.Г., асист. кафедри мікробіології	«Антагонізм спорових мікробів анаеробів і направлена мінливість» (кандидатська дисертація)	Харківський медінститут	- // -
27.	Степанова А.П., асист. кафедри гігієни	«Про механізм дії ультрафіолетових променів» (кандидатська дисертація)	Харківський медінститут	- // -
28.	Малий Д.П., завкафедри марксизму-ленінізму	«Боротьба трудящих Північної Буковини проти румунських імперіалістів за національне та соціальне звільнення воз'єднання з Радянською Україною» (кандидатська дисертація)	Московський університет	- // -
29.	Поляк Р.І., асист. кафедри топоанатомії	«Шляхи розповсюдження гнійних запальних процесів при вогнепальних пораненнях ліктьового суглобу» (кандидатська дисертація)	Кишинівський медінститут	- // -
30.	Полотай В.А., асист. кафедри гістології	«Регенерація периферійних нервів в умовах автогенного венозного футляра» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
31.	Яковлева А., асист. кафедри біології	«Панцирні молюски морів СРСР» (кандидатська дисертація)	Зоологічний інститут АН СРСР	- // -
32.	Архіпова В.В., асист. кафедри педіатрії	«Лямбліоз у дітей» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
33.	Борима Т.В., доц. кафедри акушерства і гінекології	«Аргірофільна речовина плаценти в нормі і патології» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
34.	Лозинський М.А., асист. кафедри акушерства і гінекології	«Тканинна терапія в гінекології» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
35.	Філатова К.Д., завкафедри анатомії	«Макро-мікроскопія хрящового остова бронхів людини і тварин» (докторська дисертація)	Харківський медінститут	1952
36.	Роман Л.І., асист. кафедри факультетської хірургії	«Плевральні ускладнення у поранених у груди в армійському і фронтальному районах» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдосконалення лікарів (Москва)	- // -
37.	Сомова А.Г., асист. кафедри мікробіології	«Парааглютинація кишкової палички – перший етап направленої мінливості» (кандидатська дисертація)	Ростовський медінститут	- // -

38.	Закривидорога З.С., асист. кафедри патофізіології	«До фармакології та експериментальної фармако- терапії терпентину (живиці) з Буковинської піхти» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
39.	Бухарович М.Н., асист. кафедри шкірних хвороб	«Дослідження спинномозкової рідини у хворих на сифіліс та організація їх комплексного дослідження після закінчення лікування» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдоско- налення лікарів (Москва)	- // -
40.	Ліпсіц Д.В., асист. кафедри біохімії	«Окислювально-відновлювальні процеси у кише- чнику у хворих на черевний тиф» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
41.	Лекер Х.Я., завкафедри іноз. мов	«Квінтіліан, як критик римської літератури» (кандидатська дисертація)	Московський університет	- // -
42.	Савіних І.І.	«Висипнотифозні гангренени» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
43.	Макоха Н.С., асист. кафедри загальної хірургії	«Амортизаційно-екстензійний метод лікування переломів» (кандидатська дисертація)	Центральний інститут вдоско- налення лікарів (Москва)	- // -
44.	Баштан Ф.А., завкафедри гігієни	«Роль гігієнічних факторів в етіології ендемічно- го зоба» (докторська дисертація)	Київський медінститут	1953
45.	Колачов А.А., завкафедри проп. терапії	«Кримська геморагічна лихоманка» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
46.	Троян Г.А., асист. кафедри шкірних хвороб	«Дерматомікози Чернівецької області» (кандидатська дисертація)	Кишинівський медінститут	- // -
47.	Жовновата О.Д., асист. кафедри фізіології	«Механізми кореляції функцій шлунку та виділь- ні функції нирок» (кандидатська дисертація)	Харківський медінститут	- // -
48.	Морозов М.С., завкафедри фізики	«Вплив напруженого стану на якість поршневих кілець» (кандидатська дисертація)	Горьківський політехнічний інститут	- // -
49.	Дунаєва Л.П., асист. кафедри педіатрії	«Кишковий спірохетоз і його роль при хронічній дизентерії» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
50.	Лопушанський А.І., завкафедри загальної хімії	«Вплив сечовини на окислювально- відновлювальні процеси в регенеруючій ткани- ні» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
51.	Семенов І.В., завкафедри фізіології	«Зміна температури головного мозку та їх виник- нення в нормі та патології» (докторська дисертація)	Київський медінститут	1954
52.	Попов В.В., завкафедри загальної хірургії	«Первинний рак жовчного міхура і позапечінкових жовчних проток» (докторська дисертація)	Ленінградський медінститут	- // -
53.	Чуракова С.А., асист. кафедри гос- піт. терапії	«Клініка початкових форм ендемічного зоба на Буковині» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
54.	Крічін Я.Д., асист. кафедри госпіт. терапії	«Меркузал у клініці внутрішніх хвороб» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
55.	Сергєєв Г.Г., асист. кафедри госпіт. терапії	«Електрокардіографічні дані спортсменів різної тренуваності при фізичних напруженнях на витривалість» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
56.	Невська Т.Л., асист. кафедри фармакології	«До питання вікової чутливості організму до де- яких ліків та отрут (морфіну, новокаїну, гексеналу, строфантину і стріхніну)» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -

57.	Іванова Н.Ф., асист. кафедри топанатомії	«Шляхи розповсюдження гнійних запалювальних процесів при пораненнях гомілковостопного суглобу» (кандидатська дисертація)	Новосибірський медінститут	- // -
58.	Піскуненко І.Ф., викл. кафедри маркс.-ленізму	«Доходи колгоспів Західних областей УРСР» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
59.	Водовозов А.М., асист. кафедри очних хвороб	«Продовження дії пеніциліну при місцевому застосуванню в офтальмології» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
60.	Петров Ю.Л., асист. кафедри фізіології	«Кістковий мозок, як депо крові» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
61.	Довгань З.В., асист. кафедри фізіології	«Нервовий механізм збудження шлункових залоз» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
62.	Головін Д.І., асист. кафедри гігієни	«Роль санітарно-побутових факторів в етіо- логії ендемічного зоба» (кандидатська дисертація)	Київський медінститут	- // -
63.	Касько Ю.С., асист. кафедри шкірно- венеричних хвороб	«Лікування хворих на туберкульоз шкіри вітаміном D ₂ у поєднанні з поверхневим руйнуванням та додатковим ультрафіолето- вим випромінюванням шкірно- туберкульозних вогнищ» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -
64.	Донігевич М.І., асист. кафедри аку- шерства і гінекології	«Клінічний перебіг родів при психопрофі- лактичному знеболуванню» (кандидатська дисертація)	Кишинівський медінститут	- // -
65.	Кантор А.А., асист. кафедри отоларингології	«Пластика шкірно-заглибним клаптом при радикальній операції вуха» (кандидатська дисертація)	Львівський медінститут	- // -

З таблиці № 2 видно, що до виконання дисертаційних робіт включилося понад 80 % кафедр інституту, решта були у стані планування. Найбільш активними виявилися у цьому плані співробітники кафедр загальної хірургії (6), фізіології (5), акушерства та гінекології (4), мікробіології (4), факультетської хірургії (3), нормальної анатомії (3), очних хвороб (3), патофізіології (3), педіатрії (3), гігієни (3), госпітальної терапії (3), нервових хвороб (2), інфекційних хвороб (2), біохімії (2), гістології (2), марксизму-ленізму (2), топографічної анатомії (2), шкірних хвороб (2), психіатрії (1), госпітальної хірургії (1), біології (1), іноземних мов (1), пропедевтичної терапії (1), фізики (1), загальної хімії (1), фармакології (1), шкірно-венеричних хвороб (1), отоларингології (1).

Дослідницька діяльність науковців Інституту знаходила своє відображення в публікаціях її результатів в монографіях та збірниках наукових праць. Для кращого розуміння тематики пошукової роботи, наукових інтересів співробітників різних кафедр наведемо перелік перших монографій та збірників наукових праць, виданих в цей період.

Монографії:

Венцківський М.К. Рак матки. – Київ: Медиздат України, 1946. – 48 с.

Венцківський М.К. Мати і дитина. – К.: Медиздат України, 1946.

Новіков М.П. Вторинна кровотеча. – К., 1947.

Рапопорт М.Ю. Про механізм сечогінної дії мер-

кузалу. – Чернівці: «Рад. Буковина», 1948. – 88 с. з діагр.

Щупак Н.Б. Хвороба Боткіна / з передм. акад. Н.Д. Стражеско. – К.: Госмедиздат УССР, 1948. – 72 с.

Осіпов Б.К. Остеомієліт та його лікування. На допомогу дільничному лікарю. – М.: МИД СССР, 1949. – 39 с.

Осіпов Б.К. Нариси з хірургії органів грудної порожнини. – М.: МИД СССР, 1949.

Каліна Г.П. Мінливість патогенних мікроорганізмів. – К.: Госмедиздат УССР, 1949. – 156 с.: іл.

Каліна Г.П. Вегетативна гібридизація та спрямована мінливість бактерії. – К.: Госмедиздат УССР, 1952. – 304 с.

Щупак Н.Б. Ламбліоз кишечника и жовчних шляхів. Видання 2-е доопр. і доп. – К.: Госмедиздат УССР, 1952, – 96 с.: іл.

Яковлева А.М. Панцерні моллюски морів СРСР. – М.-Л.: Академія Наук СССР, 1952. – 108 с.: іл.

Каліна Г.П. Розвиток мікробних клітин з доклітинної речовини. – К.: Госмедиздат УССР, 1954. – 475 с.: іл.

Збірники наукових праць:

«Реактивність організму під час збудження та гальмування». Збірник робіт кафедри патофізіології / за ред. І.Г. Федорова. – Чернівці, 1948. – 102 с.: іл.

Вчені записки Чернівецького державного медичного інституту. – Чернівці, 1949. – Т. 1. – 163 с.

Збірник праць Чернівецького державного медичного інституту / Під ред. Н.Б. Маньковського, Г.П. Каліни, Я.П. Склярова. – Київ: Госмедиздат УРСР, 1954. – 154 с. Наукова сесія Чернівецького державного медичного інституту, присвячена 10-річчю існування інституту (1944-1954 рр.). Тези доповідей. – Київ: Госмедиздат УРСР, 1954. – 96 с.

Науковці ЧДМІ друкували свої матеріали у відомих на той час медичних журналах та збірниках наукових праць: «Антибіотики», «Аптечна справа» («Аптечное дело»), «Біохімія», «Бюлетень експериментальної біології та медицини», «Військова медицина у Великій Вітчизняній Війні», «Військовий медичний журнал», «Вісник венерології та дерматології», «Вісник оториноларингології», «Вісник офтальмології», «Гігієна і санітарія», «Доповіді Академії наук СРСР», «Експериментальна хірургія», «Журнал вищої нервової діяльності», «Журнал фізичної хімії», «Клінічна медицина», «Лабораторна справа», «Лікарська справа» («Врачебное дело»), «Медична паразитологія та паразитарні хвороби», Мікробіологія», «Невропатологія і психіатрія», «Новий хірургічний архів», «Офтальмологічний журнал», «Педіатрія», «Педіатрія, акушерство і гінекологія», «Питання медичної хімії», «Питання нейрохірургії», «Питання фізіології», «Природа», «Проблеми паразитології», «Медична паразитологія та паразитарні хвороби», «Радянська медицина», «Терапевтичний архів», «Український біохімічний журнал», «Хірургія» та ін. Їхні роботи знаходимо у збірниках праць відомих наукових інституцій, як-от: Інституту мікробіології, Українського психоневрологічного інституту тощо. Саме в таких роботах провідні науковці ЧДМІ оприлюднювали результати своїх досліджень чи винаходів. Зокрема, особливості винаходів та результати своїх нововведень проф. Б.Л. Радзіховський подав у низці праць, як-от: «Блефоростат нової конструкції» (Вісник офтальмології. – 1950. – № 6. – С. 39-40), «Вакуумний тонометр» (Вісник офтальмології. – 1951. – № 2. – С. 37-39), «Очний пульс» (Офтальмологічний журнал. – 1953. – № 2. – С. 104-109), «Нова конструкція пінцета автора для накладення роговичних швів» (Офтальмологічний журнал. – 1951. – № 3. – М. 152-153), проф. А.А. Троїцький – «Пеніцилін-новокаїнова блокада при гнійних запаленнях» (Радянська медицина. – 1953. – № 1. – С. 13-15), проф. Ф.А. Баштан – «Прилад для визначення миш'яку» (Врачебное дело. – 1949. – № 7. – С. 629-632) та ін.

Так, за 10 років роботи ЧДМІ виконано близько 500 наукових робіт.

Упродовж перших 10 років діяльності ЧДМІ організовано й проведено понад 20 наукових конференцій, з-поміж яких варто відзначити конференцію з мінливості мікробів (25.09.1948), присвячену ендемічному зубу (30–31.10.1948), X Наукову конференцію ЧДМІ за підсумками науково-дослідної роботи у 1948 році (02.1949), присвячену питанням антибіотиків (7–8.01.1951), «Павловські читання» (1–16.11.1951) та ін. Професорсько-викладацький склад брав активну участь у роботі наукових товариств (Єдиного медичного товариства; Отоларингологічного, Товариств-

ва фізіологів тощо), з'їздів біохіміків, фізіологів, хірургів, акушерів та гінекологів, ортопедів тощо.

Аспірантура та клінічна ординатура. У 1945 році Міністерство охорони здоров'я не надало ЧДМІ жодного аспіранта та клінічного ординатора. Вже у 1946–1947 н. р. в інституті числиться один штатний аспірант на кафедрі нормальної анатомії і 13 клінічних ординаторів¹⁵. Першим зарахованим аспірантом ЧДМІ 1 серпня 1946 року став **Т.А. Аношкін**⁴. Відомо, що аспірант був закріплений за кафедрою нормальної анатомії та паралельно працював на посаді асистента цієї ж кафедри. Після закінчення другого року навчання в аспірантурі (кандидатською дисертацією мав керувати доктор наук) МОЗ УРСР дозволило прикріпити А.Т. Аношкіна для керівництва дисертацією до д. мед. н., проф., завкафедри нормальної анатомії Дніпропетровського медінституту М.М. Тростанецького. Пізніше був переведений до Дніпропетровського медінституту. Дисертаційну роботу на тему «Анатомо-топографічне обґрунтування закономірностей розповсюдження гнійних запальних процесів при травматичному пошкодженні променево-зап'ясткового суглобу» захищено у 1950 році.

Протягом 1946–1947 н. р. на кафедрі патофізіології зарахований ще один аспірант (керівник – проф. І.Г. Федоров), однак за вказівкою МОЗ він був переведений до Львівського медінституту. У 1946–1951 рр. за ЧДМІ числився лише один аспірант, у 1951–1952 н. р. кількість аспірантів зростає до чотирьох. Із щорічних звітів ЧДМІ відомо, що навчання в аспірантурі було досить проблемним для інституту¹⁶. 20 квітня 1951 року проведено першу наукову конференцію аспірантів та клінічних ординаторів¹⁷.

Перші два клінічні ординатори зараховані 1 серпня 1946 року, ще 9 – з березня 1947 року, 1 – з липня 1947 року, 1 – завершував ординатуру (переведений із Харківського медінституту). Ординаторів зараховано на кафедри факультетської хірургії (2), госпітальної терапії (1), факультетської хірургії (3), госпітальної хірургії (1), шкірно-венеричних хвороб (2), інфекційних хвороб (1), педіатрії (1), акушерства та гінекології (2). Якщо у 1947–1950 рр. кількість клінічних ординаторів зменшилась до 10 (у 1947–1948 н. р. – 11 ординаторів), то вже у звітах за 1950–1951 н. р. та 1951–1952 н. р. подається про збільшення їхньої кількості до 15 та 19 відповідно¹⁸. Відомо, що з 15 ординаторів, які навчалися у 1950–1951 н. р., десятеро були випускниками ЧДМІ¹⁹. Низку робіт клінічних ординаторів вже в перші роки їх навчання відзначено викладачами вишу, наприклад, праця ординатора **Ю.С. Касько**⁵ «Досвід роботи вензагону за матеріалами обстеження Кельменецького району» (керівник – доц. М.Г. Безюк) – 1946–1947 н. р.²⁰.

Стан справ з кількісним складом аспірантів та клінічних ординаторів стабілізується лише на 10 році діяльності ЧДМІ: у 1953–1954 н. р. проходило підготовку 16 клінічних ординаторів і 8 аспірантів²¹.

Одним із показників наукової діяльності ЧДМІ у перші роки своєї діяльності є кількість випускників вишу, які захистили дисертаційні роботи. Цей аспект результативності навчального закладу ніколи не залишався поза увагою педагогічного колективу інсти-

Книжковий фонд наукової бібліотеки ЧДМІ (1944–1954 рр.)

Роки	Книжковий фонд	Відвідувачі	Книговидача
1944	0	0	0
1945	580	1263	3994
1946	14000	17505	28890
1947	19495	32073	46812
1948	30170	35251	47297
1949	36079	36045	54386
1950	44598	54849	73921
1951	52094	57616	83784
1952	72732	63721	101265
1953	82445	67581	125632
1954	105173	69816	127760

розробка питань, пов'язаних з фізіологією очей, винайдення низки приладів, на які отримано авторські свідоцтва, покращили офтальмологічну службу області.

З-поміж винахідників-науковців тих часів відзначимо також асист. Макоху, який отримав авторське свідоцтво на розроблену ним шину при лікуванні переломів бедра амортизаційно-екстензійним методом. Серед переваг шини Макохи перед іншими відомими на той час шинами були: рання ходьба, відсутність укорочення, відсутність гіпсування. У майстернях Центрального науково-дослідного інституту ортопедії виготовлено 5 шин, які направлено на випробування у різні лікарні та інститути м. Москви³¹.

Учений Ф.А. Баштан започаткував дослідження чистоти та складу атмосферного повітря, питної води, ґрунтів. Свій винахід – прилад для визначення миш'яку (арсену) в об'єктах зовнішнього середовища – він впровадив у практику санітарної служби³².

Наукові дослідження співробітників ЧДМІ застосовувалися на практиці у виробничій сфері краю. Так, робота асистента Малиновського "Хімічна побудова сахаратів лужно-земельних металів" (1948 р.) знайшла практичне застосування і була впроваджена у виробництво на місцевих цукрових заводах³³; роботи проф. О.Ю. Мангейма, асист. Пеховича, доц. Аги, асист. Юнгельса "Травматизм на підприємствах трикотажної промисловості м. Чернівці" та проф. Л.Б. Теодора "Гінекологічна захворюваність працівників трикотажної промисловості" стосувалися вивчення виробничого травматизму в трикотажній і текстильній промисловості Чернівецької області³⁴.

Висновки. Новий етап у становленні медичного інституту на Буковині проходив в умовах розладу мережі лікувальних закладів, відсутності приміщень і квартир для співробітників, засухи і голоду, вияву різних епідемій, нестачі медичних кадрів, відсутності електроенергії, водопостачання та опалення. Проте згодом, завдячуючи керівництву інституту, першим працівникам закладу (перші два роки роботи) вдалося відповідно обладнати навчальні корпуси, гуртожит-

ки, квартири для викладачів. У цей період формується професорсько-викладацький склад, теоретичні та клінічні кафедри, налагоджується діяльність університетських клінік, відбувається координація співпраці з лікувальними закладами, заснована бібліотека. Фонд бібліотеки навчального закладу збільшується, покращується його якість порівняно з попереднім періодом. Наукова робота входить в організоване русло, поліпшилася матеріальна база наукових досліджень, хоча вчені вказували на недостатність реактивів, віваріїв, експериментальних виробничих майстерень. Видаються перші монографії, визначається тематика наукових робіт. За цей період працівниками навчального закладу було захищено понад 60 дисертаційних робіт, підготовлено й видано понад 500 наукових робіт. Інститут став лікувально-медичним центром області.

Завдяки роботі колективу зростає зацікавленість абітурієнтів. З-поміж студентів збільшується кількість українців, однак кількість абітурієнтів з Чернівецької області ще залишається низькою. Наприкінці досліджуваного періоду відбулися вісім випусків ЧДМІ (1620 лікарів).

Примітки:

1. Перші проблемні комісії з наукової роботи були сформовані на засіданні вченої ради від 1 червня 1946 р.: організація охорони здоров'я (С.К. Лобинцев), зобна комісія (В.О. Ельберг), відновлювальна хірургія (О.Ю. Мангейм, Б.К. Осіпов) (див.: ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 14. Звіт ЧДМІ за 1946-1947 рр. – Арк. 9).

2. Тематичний план ЧДМІ у 1953 р. затверджено за 11-ма республіканськими проблемами: 1. "Зобна хвороба, її лікування та профілактика" (в її підготовці взяло участь 10 кафедр). 2. Фізіологія та патологія вищої нервової діяльності (8). 3. Ліквідація туберкульозу (4). 4. Дизентерія і боротьба з нею (2). 5. Гіпогалактія і боротьба з нею (2). 6. Попередження та лікування нестачі кровообігу (6). 7. Профілактика і лікування отитів (1). 8. Профілактика і лікування гри-

пу (1). 9. Профілактика і лікування скарлатини (1). 10. Профілактика і лікування раку (1). 11. Травматизм і боротьба з ним (1). Виконувались також позапроблемні теми (18), викладачі 18 кафедр працювали над дисертаційними роботами (див.: ДАЧО. – Ф. № Р-938. – Оп. 5. – Спр. № 202. Річний звіт про діяльність ЧДМІ за 1953-1954 н. р. – Арк. 84, 116).

3. У 1947 році захищена докторська дисертація завкафедри шкірно-венеричних хвороб М.Г. Безюка (у цьому ж році залишив роботу в ЧДМІ).

4. Аношкін Тимофій Антонович, народився у 1913 році в с. Щербенево Коливанського р-ну Новосибірської обл. в селянській родині, росіянин за національністю. Закінчив у 1937 р. Технікум сільського господарства у м. Бійську (спеціальність "зоотехнік"). У тому ж році вступив до Новосибірського медичного інституту, але у 1941 р. (5 курс) був мобілізований військовим лікарем, де служив до 1945 р. У лютому 1946 р. поновив навчання на 5 курсі ЧДМІ, закінчив ВНЗ і отримав кваліфікацію лікаря. Вступив до аспірантури при кафедрі нормальної анатомії ЧДМІ (див.: ДАЧО. – Ф. Р-398 – О. 1. – Спр. № 2. Архівні особові справи на співробітників, які покинули Інститут у 1944-1967 рр. – Арк. 145–165).

5. Касько Ювеналій Семенович на кафедрі дерматовенерології ЧДМІ пройшов шлях від клінічного ординатора й асистента (1950 р.) до професора (з 1965 р.), попрацювавши 43 роки. З 1956 до 1984 рр. – завідувач цієї кафедри. Його ім'я внесено до галереї фундаторів наукових шкіл Буковинського державного медичного університету.

Reference:

¹ Boychuk T., Moysey A. Foundation of Chernovtsy State Medical Institute (1944-1946 gg.) / Boychuk T., Moysey A. // Bukovinian medical herald. – 2015. – № 4 (76). – Vol. 19. – P. 242-272; Bukovinian State Medical University: History and modern times (the 70th anniversary) [Boychuk T. M., Herush I.V., Bilookyj V. V. etc.]; Ed. T.M. Boychuk. – Chernivtsi: BSMU, 2014. – 272 p.: il, Boychuk T., Moysey A. Seventy years of Bukovinian State Medical University. History and Prospects of Development of Social Sciences and Ukrainian Studies Department // Current issues of social sciences and history of medicine. – 2014. – 1(1). – P. 7-18 p.

² State Archive in Chernivtsi Region (SACR). – F. R-938. – O. 5. – File № 1282. – 1964. – Leaf. 2-3.

³ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 501. – Leaf. 73.

⁴ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 64. – T. 1. – Leaf. № 94, 99-101, 111.

⁵ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 64. – T. 2. – Leaf. № 101.

⁶ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 64. – Leaf. № 73-89.

⁷ SACR. – F. R-938. – O. 1. – File № 39. – Leaf. № 1–2.

⁸ Ibidem. – Leaf. № 14-15.

⁹ Ibidem. – Leaf. № 17.

¹⁰ Ibidem. – Leaf. № 2, 16.

¹¹ Ibidem. – Leaf. № 24.

¹² SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 14. – Leaf. № 46-

48.

¹³ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 22. – Leaf. № 71-72.

¹⁴ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 147. – Leaf. № 92-93.

¹⁵ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 14. – Leaf. № 46-48.

¹⁶ Ibidem. – Leaf. № 3, 9, 50.

¹⁷ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 147. – Leaf. № 185.

¹⁸ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 94. – Leaf. № 52-53; SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 168. – Leaf. № 117, 237.

¹⁹ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 147. – Leaf. № 185.

²⁰ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 15. – Leaf. № 122.

²¹ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 202. – Leaf. № 201.

²² SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 289. – Leaf. № 32.

²³ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 21. – Leaf. № 13.

²⁴ SACR. – F. R-938. – O. 1. – File № 7. – Leaf. № 1-4.

²⁵ SACR. – F. R-938. – O. 1. – File № 28. – Leaf. № 97-98; SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 14. – Leaf. № 32.

²⁶ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 147. – Leaf. № 196-205.

²⁷ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 14. – Leaf. № 41.

²⁸ Ibidem. – Leaf. № 13.

²⁹ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 168. – Leaf. № 100-105.

³⁰ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 202. – Leaf. № 114.

³¹ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 70. – Leaf. № 7-8.

³² SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 1281. – Leaf. № 120.

³³ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 186. – Leaf. № 37.

³⁴ SACR. – F. R-938. – O. 5. – File № 147. – Leaf. № 83-84.

Boychuk T., Moysey A. Structure of Science research in Chernovtsy State Medical Institute (1944-1954 years). Bukovina State Medical University has come a long and difficult way from the Institute and Academy of the University. This period was marked by significant achievements of its employees in different areas of medical science. One of the most valuable achievements of the university, is the the ground foundation of scientific schools, This researches began to take part in the Institute functioning through these times. The most successfully functioning scientific schools was therapy, psychiatry, neurology, ophthalmology, histology, pathological anatomy, which was formed back in the 40 – 50's XXth century. There was linked with such scholars as S.M. Savenko, V.A. Triggers, B.L. Radzikhovsky, N.M. Shinkerman, N.B. Shchupak, G.U. Malis, I.A. Shevchuk and others.

During this period was formed faculties, theoretical and clinical departments, university clinics. There was also cooperation with medical institutions coordinated, founded medical Library. The Library of the institution increased (from 508 books in 1945 to 105,173 books in 1954), its quality became better during this period. The number of visitors grows up from 1,263 to 69,816, and books quantity changed from 3994 to 127-760 publish items. Research work was organized in all departments, improved material base of research, but scientists have pointed to the lack of reagents, vivarium, experimental workshops. In that times was published the first monograph, defined

subjects research.

During this period, the staff of CSMU was finished more than 60 scientific theses, published over 500 scientific papers. During the first 10 years of CSMU organized and conducted over 20 scientific conferences, among which worth mentioning Conference variability of microbial dedicated endemic goiter, X Scientific conference CHDMI the results of research in 1948 on the issues of antibiotics, "Pawlowski reading " etc. An important achievement in scientific work CHDMI during marked period was founding of the Student scientific society in February 1945. The institute became famous medical center in Bukovina region.

Thanks to the staff of Institute, growing up interest of this medical establishment. The number of Ukrainian students became bigger, but the number of applicants from the Chernivtsi region remains low. At the end of the study period there have been eight issues CSMI consisting in 1620 young doctors.

Key words: *Chernivtsy state medical institute, research work, scientific potential, the problem commission, professor-teaching structure, postgraduate study, clinical internship, a student's scientific organization.*

ДОДАТКИ

Фото № 1. Патогістологічна лабораторія при кафедрі топографічної анатомії та оперативної хірургії (1946). Друкується вперше

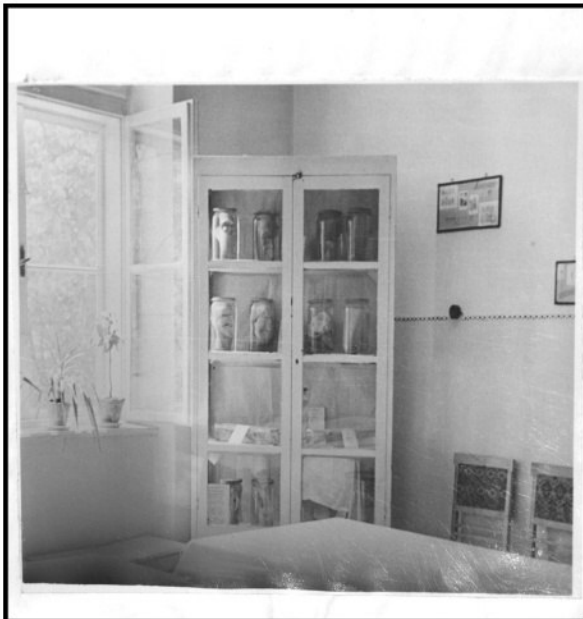

Фото № 2. Вітрина з оперативної хірургії у топографоанатомічному музеї (1946). Друкується вперше

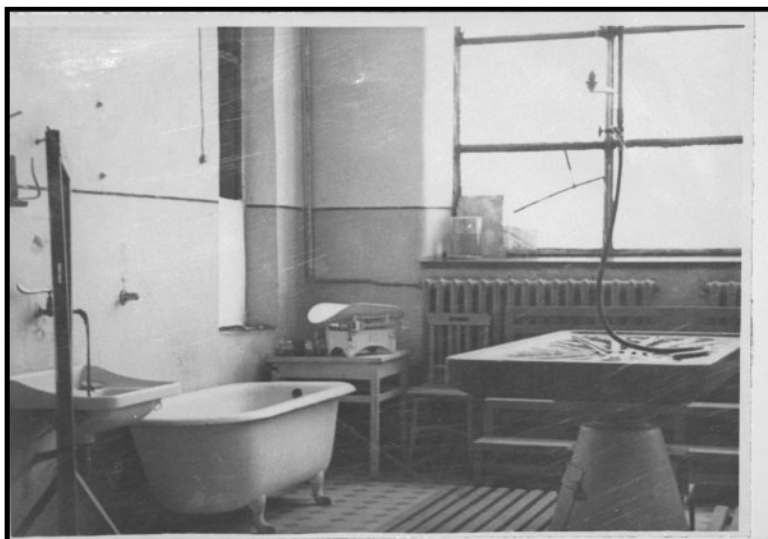

Фото № 3. Секційна зала при кафедрі паталогічної анатомії (1956). Друкується вперше

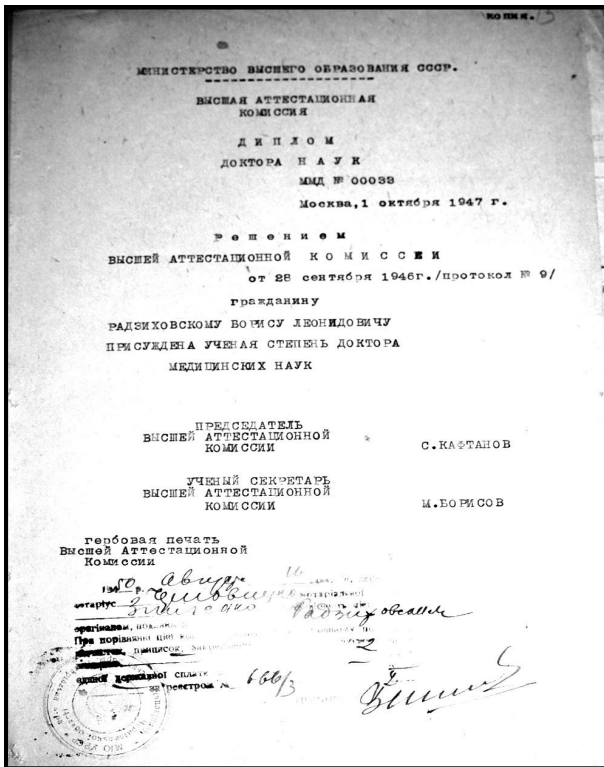

Фото № 4. Копія диплома доктора медичних наук Б.Л. Радзіховського (1947)

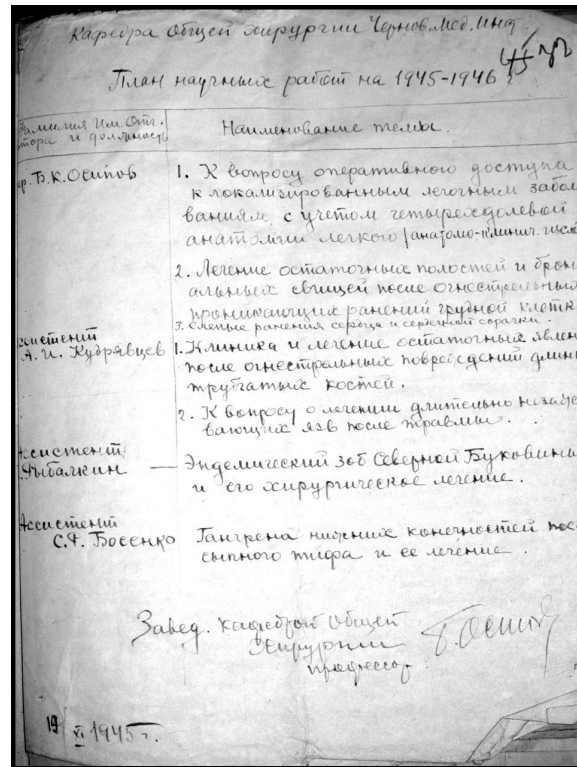

Фото № 5. Тематика наукових робіт кафедри загальної хірургії на 1945-1946 н. р.

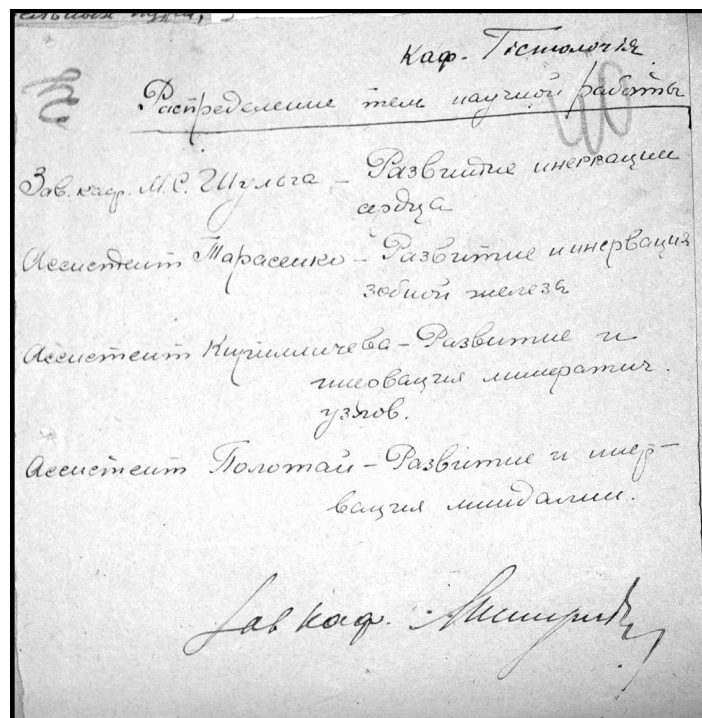

Фото № 6. Тематика наукових робіт кафедри гістології на 1944-1945 н. р.

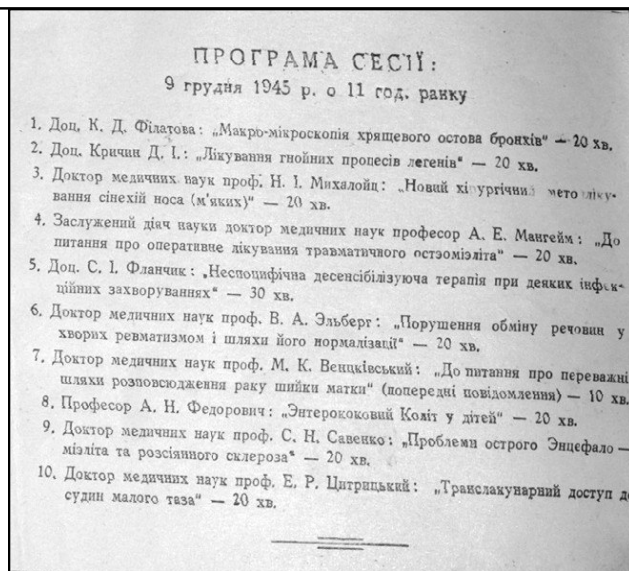

Фото № 7. Програма наукової конференції

Мойсей Антоній – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет». Коло наукових інтересів: історія української культури, історія України, традиційна культура населення Буковини, взаємовпливи в сфері традиційної культури українського та східнороманського населення Буковини, процеси етнокультурної ідентичності в прикордонних регіонах. Автор 175 наукових праць, в тому числі 5-х монографій.

Moysey Antonyi – Doctor of Historical Sciences, Chief of the Social Sciences and Ukrainian Studies in Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University». Research interests: history of Ukrainian culture, history of Ukraine, traditional culture of Ukrainian population, interplay in area of traditional culture of Ukrainian and eastromanian population of Bukovina, processes of ethnocultural identity in border regions. Author of 175 scientific publications including 5 monographs.

Бойчук Тарас – доктор медичних наук, професор, ректор Буковинського державного медичного університету, академік АН ВШ України. Автор 262 наукових праць, в тому числі 10 навчальних посібників та 8 монографій. Коло наукових інтересів: хронотоксикологія, лазерна поляриметрія біологічних об'єктів. Головний редактор наукових журналів „Буковинський медичний вісник“, „Клінічна та експериментальна патологія“, „Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина“, „Актуальні питання суспільних наук та історії медицини“.

Boychuk Taras – Doctor of Medical Science, professor, rector of Bukovinian State Medical University, Academician of the Academy of Science of the Higher School of Ukraine. Author of 262 scientific publications including 10 textbooks and 8 monographs. Research interests of the author: chronotoxicology, laser polarimetry of biological objects. He is editor of scientific and practical journals „Bukovinian Medical Herald“, „Clinical and Experimental Pathology“, „Neonatology, Surgery and Perinatal Medicine“, „Current Issues of Social Sciences and History of Medicine“.

Received 2.06.2016

Advance Acces Publischer: July, 2016

© T. Boychuk, A. Moysey, 2016